

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
М.П.ДРАГОМАНОВА

ХОРУЖА Олена Вікторівна

УДК 378.147:159.922.4:78

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОГО
МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ**

13.00.02 – “Теорія та методика музичного навчання”

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КИЇВ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор,
Заслужений діяч мистецтв України
БОЛГАРСЬКИЙ Анатолій Георгійович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, Інститут мистецтв,
заступник проректора-директора.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РУДЕНКО Юрій Дмитрович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор
кафедри теорії та історії педагогіки;

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
САДОВЕНКО Світлана Миколаївна,
Український центр культурних досліджень
Міністерства культури і туризму України,
заступник директора з науково-технічної роботи.

Захист відбудеться “13” жовтня 2010 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “11” вересня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі входження України в світовий освітньо-інформаційний простір розбудова системи національної освіти набуває пріоритетного значення. Основні орієнтири, цілі та умови розвитку освіти містяться у Законі України „Про освіту”, в Державній національній програмі “Україна ХХІ століття”, у “Національній доктрині розвитку освіти”. Означені документи передбачають формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації, підготовку нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх фахового рівня, невіддільність освіти від національного ґрунту, її органічне поєднання з національною історією та народними традиціями, прилучення до надбань народної творчості, здобутків української та зарубіжної культури, побудову освіти в Україні на засадах гуманізму. Фундаментальні позиції, обґрунтовані в документах, вимагають від вищої школи інноваційних підходів до фахової підготовки нової генерації вчителів музики. Специфіка вимог полягає у необхідності формування особистості вчителя з високим рівнем інтелектуальних можливостей, спрямованих на відродження духовності українського народу, збереження національної ідентичності в царинах музичної культури, педагогічної освіти та науки, що є запорукою успішного розвитку суспільства і держави. Відповідь на виклики сьогодення полягає у формуванні новаційного різновиду мислення вчителя музики – етнопедagogічного, яке відповідає вимозі поєднання інтенсифікації інтелектуального розвитку із формуванням творчої високогуманної особистості на основі системи духовних цінностей, надбаних українським народом за багатовікову історію його існування.

Огляд наукової літератури засвідчує, що проблемі мислення особистості загалом і мислення вчителя зокрема приділялась належна увага. У психолого-педагогічних дослідженнях термін “мислення” вживався під час розгляду сутності різних видів мислення. Філософський аспект проблеми (В.Андрущенко, В.Вернадський, Г.Волинка, Г.Гегель, І.Гізель, М.Грушевський, І.Кант, Дж.Локк, О.Новицький, Г.Сковорода, П.Юркевич та ін.) визначає мислення в якості пізнавальної, теоретичної діяльності, що існує як вища форма відображення оточуючого світу у вигляді понять, суджень і умовиводів, нерозривно пов’язана із практичною діяльністю, виражається за допомогою мовлення і спирається на знання. Психологічний аспект мислення (М.Ах, І.Бех, О.Брушлінський, М.Вертгеймер, Л.Виготський, Н.Густяков, О.Зельц, О.Кюльпе, О.Леонт’єв, Ж.Піаже, К.Прібрам, С.Рубінштейн, О.Тихомиров, Л.Фестингер, Т.Ціген та ін.) досліджує цей феномен як цілісне, системне явище, що має певну структуру та властивості. Дослідженнями проблеми у педагогічному аспекті (О.Абдулліна, І.Зязюн, Я.Коменський, М.Кашапов, Ю.Кулюткін, Г.Сухобська, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін.) встановлено, що специфіка мислення вчителя зумовлена складністю, нестандартністю та динамізмом його професійної діяльності. Музикознавчий аспект розгляду мислення (М.Арановський, Б.Асаф’єв, М.Бонфельд,

Ю.Кремльов, В.Медушевський, О.Сохор, Б.Яворський та ін.) представляє цей феномен в якості елемента загальної системи мислення особистості на основі взаємодії раціонального і емоційного. Проблема музичного мислення висвітлювалась у працях, присвячених удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів музики (А.Болгарський, А.Козир, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.), де наголошується на національній інтонаційно-процесуальній основі мисленнєвої діяльності фахівців з музичного виховання.

Оцінюючи наукову спадщину з означеної проблеми, надаючи їй належну оцінку, можна констатувати, що сьогодні етнопедагогічний аспект мислення не знайшов належного висвітлення та розв'язання. Адже етнопедагогічне мислення залучає демократичні ідеали і гуманні методи виховання, притаманні українській народній педагогіці, до практичної педагогічної діяльності вчителя музики, спрямованої на формування духовної культури, виховання патріотизму і гідності підростаючого покоління, на основі синтезу двох основних напрямків руху сучасної освіти: гуманізації та формування національної свідомості. Однак етнопедагогічна підготовка майбутнього вчителя музики, необхідна для ефективного забезпечення вищезазначених процесів, не є сьогодні цілеспрямованою і достатньою. Таким чином, актуальність проблеми формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики обумовлена необхідністю вирішення ряду протиріч:

- між потребою суспільства у створенні повноцінної національної системи виховання молоді в Україні і необхідністю розробки новітніх технологій, що сприяють ефективності цього процесу;

- між потенційними можливостями української етномузичної педагогіки щодо удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики і недостатньою кількістю наукових досліджень, здійснених у цьому напрямку;

- між необхідністю переосмислення музично-педагогічної освіти всіх рівнів у контексті принципів гуманізму та демократизму як усвідомлення цінності кожної особистості згідно педагогічних ідеалів українського народу, і недостатньою підготовленістю майбутніх учителів музики до означених процесів;

- між об'єктивними можливостями вищої музично-педагогічної освіти щодо інтенсифікації інтелектуального розвитку студентства за рахунок використання потенціалу народної педагогіки і відсутністю методичного забезпечення, спрямованого на вирішення цього завдання.

Саме недостатня теоретична і методична розробка етнопедагогічного аспекту проблеми сприяла вибору теми дослідження “Методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики”, а також обумовила його актуальність і новачітність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану наукових досліджень кафедри методики музичного виховання та хорового диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і складає частину наукового напрямку „Зміст, форми і методи фахової підготовки вчителів музики” в аспекті музичної

освіти та виховання. Тема дисертації затверджена Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол №11 від 27. 04. 2006) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології України (протокол № 8 від 31. 10. 2006).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати, експериментально перевірити та впровадити методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутнього вчителя музики.

Предмет дослідження – методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання** дослідження:

1) на основі аналізу наукової літератури з питань формування та розвитку мислення вивчити сучасний стан розробки проблеми і визначити теоретико-методологічну базу дослідження;

2) дослідити сутність та специфіку етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики;

3) сформулювати визначення феномену етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики;

4) визначити компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості етнопедагогічного мислення студентів;

5) обґрунтувати методичні засади його формування та визначити педагогічні умови впровадження означених засад;

6) розробити та експериментально перевірити ефективність методичного забезпечення формування етнопедагогічного мислення вчителів музики.

Методологічну основу дослідження складають загально-теоретичні та методологічні принципи наукового пізнання; концептуальні положення філософії, педагогіки, психології, музикознавства щодо проблематики мислення особистості загалом і мислення вчителя зокрема, а також етнософії, етнопедагогіки та етнопсихології українського народу, розподілені згідно національного, транснаціонального та українознавчого напрямів; сучасні концепції розвитку та реформування освітніх систем.

Теоретичну основу дослідження становлять положення наукових праць щодо: сучасних вимог підготовки учителів на базі української народної педагогіки (В.Коротєєва, Ю.Руденко, М.Стельмахович, С.Стефанюк, Є.Сявавко, К.Ушинський); розвитку мисленнєвої діяльності особистості (О.Брушлінський, Л.Виготський, В.Войшвілло, А.Гетьманова, Н.Густяков, Д.Завалішина, В.Загвязинський, М.Кашапов, Н.Кузьміна, Ю.Кулюткін, О.Леонтьєв, М.Мамардашвілі, Н.Нагорна, Р.Немов, Ж.Піаже, С.Рубінштейн, В.Сластьонін, В.Шадриков, В.Шахов); проблем музичного мислення (М.Арановський, Б.Асаф'єв, М.Бонфельд, Ю.Кремльов, В.Медушевський, О.Сохор); теорії і методики музично-педагогічної освіти (А.Болгарський, С.Горбенко, А.Козир, Г.Падалка, В.Орлов, О.Ростовський, Г.Побережна, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань були використані наступні методи. *Теоретичні методи:* аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми, конкретизація сутності і властивостей етнопедагогічного мислення, системно-структурний аналіз феномену етнопедагогічного мислення; синтез його структурних компонентів і функцій у цілісну динамічну систему, абстрагування означених компонентів, узагальнення педагогічного досвіду в сфері вищої педагогічної освіти, порівняння отриманих експериментальних даних щодо рівнів сформованості етнопедагогічного мислення студентів; класифікація та систематизація теоретичних даних і даних, отриманих в процесі дослідження, класифікація етнопедагогічних задач та тренінгових завдань на основі визначення їх однорідності; аналогія для встановлення подібності в якостях, ознаках, відношеннях етнопедагогічного та інших різновидах мислення. *Емпіричні:* вивчення наукових джерел з питань проблематики мислення, педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, діагностичне опитування, інтерв'ювання, тестування, психолого-експертна оцінка, самооцінка, самозвіт, тренінги, методи математичної статистики, що використовуються для діагностування рівнів сформованості етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики та експериментальної перевірки ефективності методичного забезпечення його формування.

Організація дослідження. Відповідно до поставлених завдань проведення дослідження відбувалось у три етапи протягом 2005-2010 років. *На першому етапі* (2005-2006 рр.) здійснено аналіз психолого-педагогічної, філософської, етнологічної, українознавчої, музикознавчої літератури з досліджуваної проблеми, а також літератури з методики музичного виховання; визначено науково-теоретичні засади дослідження; конкретизовано об'єкт і мету дослідження; встановлено вихідні методологічні позиції; визначено основні методи дослідження.

На другому етапі (2006-2007 рр.) здійснено теоретичне обґрунтування і розробку методики дослідно-експериментальної роботи; проведено констатувальний експеримент, спрямований на виявлення стану сформованості етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики; проаналізовано та узагальнено одержані дані.

На третьому етапі (2008-2010 рр.), присвяченому організації та проведенню формувального експерименту, здійснено апробацію, впровадження та узагальнення результатів дисертаційного дослідження, а також його літературне та графічне оформлення.

Наукова новизна дослідження.

Вперше:

- розкрито сутність і зміст етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики в контексті сучасного розвитку освіти;
- визначено специфіку та компонентну структуру означеного феномену;
- розроблено критерії, показники та рівні сформованості етнопедагогічного мислення студентів;

- визначено поняття етнопедагогічного мислення вчителя музики і поняття етнопедагогічного потребово-цільового конструкту;
- розроблено методичні засади його формування в контексті зорієнтованості вчителя на цінності української народної педагогіки;
- виявлено динаміку та послідовність етапів формування етнопедагогічного мислення студентів у процесі фахового навчання.

Уточнено:

- поняття “українська етнопедагогіка”, “українська музична етнопедагогіка”, “етнопедагогічний тезаурус”, “етнопедагогічна компетентність”;
- методи активізації мисленнєвих операцій, формування креативності, превалювання надситуативної проблемності.

Подальшого розвитку дістали:

- особливості фахової підготовки студентів у контексті цінностей та виховних ідеалів української народної педагогіки;
- методи розвитку мисленнєвої діяльності особистості в етнопедагогічному аспекті.

Теоретичне значення дослідження полягає у науковій розробці актуальної проблеми музичної педагогіки вищої школи, яка збагачує загальну концепцію розвитку мисленнєвої діяльності вчителів музики за рахунок дослідження етнопедагогічного аспекту, розширює спектр теоретичних засад удосконалення фахової підготовки студентів інститутів мистецтв і музично-педагогічних факультетів, поглиблює наукові уявлення щодо етнопедагогічного потенціалу методів і засобів української народної педагогіки, сприяє подальшому дослідженню процесу формування творчої особистості вчителя музики.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у впровадженні в навчальний процес Інститутів мистецтв методичного забезпечення формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики, розробці відповідних методичних рекомендацій щодо формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики; у використанні матеріалів і результатів дисертаційного дослідження для створення навчально-методичних посібників, розробки робочих і типових програм навчальних дисциплін, здійснення досліджень щодо актуальних проблем теорії та методики навчання музики і музичного виховання.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Чернівецького Національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №17-38/2070 від 03.09.09), Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка №07-10/2573 від 14.12.2009), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (довідка №186 від 02.03.2010), Київського міського педагогічного університету імені Б.Д.Грінченко (довідка № 211-а від 22.04.2010).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Положення і висновки дисертації були обговорені та здобули позитивну оцінку на міжнародних

науково-практичних конференціях “Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців”(Черкаси, 2009), “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти”(Київ, 2009), *всеукраїнських науково-практичних конференціях* “Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції”(Київ, 2008), II Всеукраїнському науково-практичному семінарі студентів, аспірантів, молодих вчених “Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання”(Дрогобич, 2008), наукових семінарах “V мистецько-педагогічні читання пам’яті професора О.П.Рудницької”(Київ, 2007), “VI мистецько-педагогічні читання пам’яті професора О.П.Рудницької”(Київ, 2008), “VI Культурологічні читання пам’яті Володимира Подкопаєва. Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів” (Київ, 2008), “VII Культурологічні читання пам’яті Володимира Подкопаєва. Культурна трансформація сучасного українського суспільства”(Київ, 2009), науковій конференції викладачів Міжгалузевого інституту управління “Управлінські правові та соціально-економічні чинники розвитку України”(Київ, 2008), щорічних звітних науково-практичних конференціях викладачів національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (Київ, 2006-2010 рр).

Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедр методики музичного виховання та хорового диригування, теорії та історії музики, теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації було впроваджено у 16 авторських публікаціях, з них 7 у провідних фахових виданнях з педагогіки, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (242 найменування, з них 3 – іноземними мовами), додатків. Повний обсяг тексту дисертації складає 254 сторінки, з них 195 сторінок основного тексту. Робота містить 18 таблиць та 3 рисунки, що разом з додатками становить 36 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* здійснено загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, визначено мету, об’єкт, предмет, сформульовано завдання, охарактеризовано методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідницької роботи, відображено апробацію та впровадження її результатів.

У **першому розділі** – *“Теоретико-методологічні основи етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики”* – на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, музикознавчої літератури, праць з методики музичного виховання розглянуто філософські, психолого-педагогічні аспекти формування мислення особистості, сформульовано визначення поняття етнопедагогічного мислення (ЕПМ) майбутнього вчителя музики, здійснено

розгляд сутності та специфіки цього феномену за допомогою наукових підходів.

Ретроспективний аналіз наукових джерел з філософії дозволив констатувати, що філософський аспект розгляду проблеми дослідження передбачає опору на застосування у фаховій діяльності вчителя музики концепцій щодо гуманістично-антропологічної спрямованості мислення, кордоцентричності, морально-естетичних чинників, значущості комплексу соціокультурних категорій “народ”, “нація”, “ментальність”, “мова” (транснаціональний і національний напрями), а також опору на потенціал української етнософії в контексті превалювання цінностей добра та поетизованого, ліричного ставлення до природи (українознавчий напрям).

Психолого-педагогічний аспект розгляду мислення особистості ґрунтується на асоціативній, інтроспективній, генетичній, гештальтпсихологічній, діяльнісній, вербально-логічній теоріях мислення (транснаціональний і національний напрями), потенціалі етнопсихології в частині вивчення етнічних особливостей психіки, національного характеру, усвідомлення своєї ідентифікації в якості представника української спільноти, що володіє характерною етномузичною культурою і цінностями (українознавчий напрям), а також передбачає опору майбутнього вчителя музики на застосування у фаховій діяльності провідних положень світових та українських педагогів щодо педагогічної спрямованості мислення на системне вивчення об’єкта праці, вирішення проблемних ситуацій навчально-виховного процесу (транснаціональний і національний напрями), на педагогіку українського народу, яка концентрує досвід щодо виховання підростаючого покоління у власних етнічних традиціях, виробивши автентичні принципи, засоби і методи (українознавчий напрям).

Музикознавчий аспект розгляду проблеми, здійснений на основі аналізу музикознавчої наукової літератури, наукових джерел з методики музичного виховання щодо проблематики мислення, дозволив встановити, що мисленнєва діяльність вчителя музики передбачає взаємозв’язок музично-педагогічних ідей провідних вітчизняних і світових вчених щодо мислення в музичному мистецтві як інтелектуальної діяльності, яка базується на інтонаційно-процесуальній природі музичного мистецтва та його триєдності (транснаціональний і національний напрями), і досвіду народного музичного виховання, втіленого в традиціях, усній народній творчості і музичному фольклорі, притаманних багатому духовному потенціалові української етномузичної педагогіки (українознавчий напрям).

Розгляд відповідного категоріально-понятійного апарату (Ю.Гіппенрейтер, О.Леонтьєв, О.Потебня, С.Рубінштейн, О.Тихомиров, В.Шадриков та ін.) дозволив визначити поняття мислення як вищу форму відображення і перетворення дійсності, що є як процесом, так і діяльністю. У результаті теоретичного аналізу наукових джерел, було з’ясовано, що методологічною базою дослідження є сукупність загально-теоретичних та методологічних принципів наукового пізнання, визначених у провідних ідеях і положеннях наукових праць з проблематики мислення світових та українських філософів,

психологів, педагогів, музикознавців, дослідників музичного виховання (транснаціональний і національний напрями), а також концептуальні положення етнософії, етнопедагогіки, етномузичної педагогіки, етнопсихології українського народу (українознавчий напрям). філософського, психолого-педагогічного та музикознавчого аспектів мислення,

З метою окреслення *сутності, специфіки та характерних властивостей* ЕПМ майбутнього вчителя музики було здійснено дослідження семантики терміну “етнопедагогічне мислення” і відповідного категоріально-понятійного ряду, застосовано *особистісно-орієнтований, діяльнісний і системний підходи*. *Сутність* визначена в якості *набуття нового знання щодо удосконалення навчально-виховного процесу на основі застосування етнопедагогічного досвіду з метою перетворення об’єкту праці згідно виховного ідеалу народної педагогіки*. На основі *особистісно-орієнтованого підходу* було встановлено, що феномен ЕПМ майбутнього вчителя музики проявляється у контексті формування креативності його особистості, в системі спілкування з учнями виключно на основі гуманних відносин, притаманних українській народній педагогіці. Застосування *діялісного підходу* дозволяє конкретизувати його сутність як безперервний процес постановки і розв’язання педагогічних, етнопедагогічних, музичних задач на ситуаційному та надситуаційному рівнях проблемності з метою збереження національної ідентичності в умовах глобалізації, а також творчого розвитку та корекції характерних рис, притаманних українській нації. Використання *системного підходу* дозволяє визначити етнопедагогічне мислення, з одного боку, в якості одного з елементів системи етнопедагогічної культури вчителя музики (зовнішня сторона), з іншого – в якості цілісної динамічної системи структурних компонентів (внутрішня сторона). *Специфіка* феномену полягає у поєднанні рис загальномишленнєвої, педагогічної, етнопедагогічної та музичної мишленнєвої діяльності на основі творчо-діялісного підґрунтя, а також у активному застосуванні різноманітних жанрів українського музичного фольклору в якості засобів музичного виховання з урахуванням вікових особливостей учнів згідно відповідних розділів змісту музичної етнопедагогіки.

Встановлені *характерні властивості* ЕПМ, серед яких здатність до проектування й конструювання змісту і форми етнопедагогічного впливу шляхом використання засобів та методів української етнопедагогіки; здатність проникати в причинно-наслідкові зв’язки цілісного національного педагогічного процесу, в якому соціальні ідеї, притаманні саме українському народові, перетворюються в якості особистості; спрямованість майбутнього вчителя музики на виховання підростаючого покоління згідно паритету українських виховних ідеалів, що базується на основі співіснування двох типів ментальності. Розгляд сутності, характерних рис і специфіки етнопедагогічного мислення вчителя музики дозволив констатувати, що цей феномен має властивості як практичного, так і теоретичного мислення: ЕПМ є дієвим, включеним у фахову (етнопедагогічну, педагогічну та музичну) діяльність як її регулятор, протікає в реальних умовах навчально-виховного процесу, володіє можливостями узагальнення від ситуативного до надситуативного рівня.

Проведене науково-теоретичне узагальнення дозволило визначити *етнопедагогічне мислення учителя музики як здатність у фаховій діяльності застосовувати теоретичні положення етнопедагогіки загалом і музичної етнопедагогіки зокрема, а також наукових методик, створених на основі народного музичного виховання; вирішувати проблемні ситуації навчально-виховного процесу за допомогою комплексу етнопедагогічних і педагогічних засобів та методів; враховувати провідні ідеї етнософії, етнопсихології в практичних умовах педагогічної, етнопедагогічної та музичної діяльності.*

Другий розділ – *”Дослідження структури та рівнів сформованості етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики”* – містить розгляд структури, аналіз результатів констатувального експерименту щодо обґрунтування критеріїв та показників, а також рівнів сформованості етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики.

Структуру етнопедагогічного мислення визначено як цілісну систему структурних компонентів, що концентрує інтелектуальні можливості щодо фахової діяльності вчителя музики на основі активізації мисленневих функцій. Цілісність системи обґрунтовано на основі комплексної взаємодії *структурних* компонентів: *мотиваційного* (етнопедагогічна спрямованість мислення), *когнітивно-ціннісного* (етнопедагогічна компетентність щодо цінностей народної педагогіки), *фахово-творчого* (креативність мислення), які актуалізується на основі *єдності функцій цілеутворення, розуміння, постановки і розв’язання етнопедагогічних задач.*

Відповідно до змістової структури етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики було визначено критерії і показники їх сформованості:

-мотиваційно-спрямувальний, що свідчить про міру етнопедагогічної спрямованості мислення студентів і їх прагнення до набуття фаху вчителя музики з урахуванням найвищого ступеню кваліфікованості та усвідомлення національної приналежності (показники: вияв інтересу до етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань; наявність стійкої потреби щодо слухання і виконання зразків музичного фольклору; ступінь етнопедагогічної готовності до застосування методів і засобів народної педагогіки);

-операційно-компетентнісний, що включає ступінь теоретичної підготовки щодо засвоєння системи етнопедагогічних цінностей на основі активізації мисленневих операцій (показники: міра засвоєння етнопедагогічних, етномузичних, етнологічних знань; вияв етнопедагогічної ерудованості, наявність сформованого етнопедагогічного тезаурусу);

-креативно-конструктивний, що сприяє виявленню міри фахової результативності як здатності до правильної постановки та розв’язання оптимальної кількості етнопедагогічних задач, а також оригінальності мислення (показники: вияв чутливості до сприймання етнопедагогічних задач, ступінь розвитку навичок імпровізації згідно основних жанрів музичного фольклору; наявність умінь творчої інтерпретації зразків українського народного та класичного мистецтва).

Грунтуючись на детальному вивченні результатів констатувального експерименту, було встановлено, що 69,2% майбутніх учителів музики (загальна кількість – 210 респондентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів України) пов'язують наявність ЕПМ з ефективністю фахової діяльності, інтенсифікацією власної мисленнєвої діяльності, розвитком професійних умінь і навичок. Аналіз отриманих даних довів, що у більшості респондентів є несформованими вектор етнопедагогічної спрямованості мислення, етнопедагогічна компетентність і креативність, необхідні для функціонування етнопедагогічного мислення.

Конкретизація і узагальнення результатів констатувального експерименту на основі застосування сукупності теоретичних і емпіричних методів дозволило здійснити розгорнуту характеристику рівнів сформованості етнопедагогічного мислення студентів. Для *низького рівня* (61,8% від загальної кількості студентів) характерними є розрізненість потребового і цільового блоків у структурі пізнавальних мотивів оволодіння етнопедагогічними та етнологічними знаннями, фрагментарна етнопедагогічна підготовка, відсутність умінь щодо розв'язання етнопедагогічних і педагогічних задач з використанням засобів і методів народної педагогіки, відсутність умінь імпровізації згідно основних жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва. *Середній рівень* (30,9%) характеризується усвідомленістю мотивації оволодіння етнопедагогічними та етнологічними знаннями, достатньою етнопедагогічною і етнологічною підготовкою, частковою наявністю умінь щодо вирішення проблемності, імпровізації згідно основних жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва. Для *високого рівня* сформованості ЕПМ (7,3%) характерними є наявність етнопедагогічної спрямованості мислення на основі єдності потребового і цільового блоків у структурі пізнавальних мотивів оволодіння етнопедагогічними та етнологічними знаннями, ґрунтовної етнопедагогічної підготовки на базі відпрацьованості механізму мисленнєвих операцій, вільного володіння умінь щодо вирішення проблемності, імпровізації згідно жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва.

У третьому розділі – *“Поетапна методика формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики”* – міститься теоретичне обґрунтування методичних засад формування ЕПМ студентів шляхом виявлення і конкретизації відповідних педагогічних умов, а також викладено методичне забезпечення, на основі якого були експериментально перевірені означені методичні засади.

Виявлення в ході констатувального експерименту характерних особливостей формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики на основі відбору найбільш перспективних та ефективних методів і засобів (група методів мотивації навчання, бінарні, інтерактивні методи, тренінги тощо) сприяло віднайденню і конкретизації *методичних засад*, на базі яких процес формування ЕПМ є найбільш ефективним, а саме: *комплексне*

застосування різних форм, методів, прийомів і засобів педагогічного і етнопедагогічного впливу в якості інструментарію для розвитку етнопедагогічного мислення студентів у процесі музично-педагогічної діяльності; система контролю етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь майбутніх учителів музики в якості сукупності методів, що надають можливість перевіряти рівень засвоєння означених знань і умінь на різних етапах навчально-виховного процесу; організація занять із залученням сучасних технологій (інтерактивні, бінарні методи, тренінги, методи самостійного навчання), що сприяють мобільності мисленнєвої діяльності студентів під час засвоєння етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і відповідних умінь. Обґрунтування і запровадження означених методичних засад вимагало встановлення у процесі аналізу змісту фахової підготовки майбутнього вчителя музики спеціальних педагогічних умов, до яких належать: створення етнопедагогічного потребово-цільового конструкту як інструменту забезпечення вектору етнопедагогічної спрямованості мисленнєвого процесу на основі синтезу потребового і цільового блоків мотиваційного компоненту; етнопедагогізація фахової підготовки студентів як система заходів щодо розширення змісту навчальних дисциплін шляхом включення етнопедагогічних елементів і введення навчальних курсів – носіїв цінностей народної педагогіки; міжпредметна інтеграція як фактор комплексного підходу до формування ЕПМ.

Створення поетапної методики, що забезпечує впровадження зазначених вище методичних засад, відбувалося у три етапи під час формувального експерименту, який охоплював студентів I-V курсів. Кожен з етапів передбачав формування одного із структурних компонентів і відпрацювання відповідної функції, а також містив блоки, які відповідають основним блокам роботи викладача у вищому музично-педагогічному навчальному закладі згідно індивідуального плану:

- навчально-методичний (під час вивчення навчальних дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклу природничо-наукової предметно підготовки, циклу професійно-орієнтованої підготовки);
- науковий (під час наукової роботи із студентами в частині підготовки доповідей НТТСМ, лекцій-концертів у загальноосвітніх школах, індивідуальної наукової роботи з окремими студентами, гуртками та проблемними групами);
- організаційно-виховний (під час поза-аудиторних заходів навчально-виховного процесу: відвідувань культурно-мистецьких заходів, екскурсій, організації силами викладачів та студентів заходів у гуртожитку тощо).

Метою *першого* – *орієнтаційно-базового етапу* – було формування вектору етнопедагогічної спрямованості мислення майбутніх учителів музики як результату синтезу потребового і цільового блоків у структурі мотиваційного компоненту ЕПМ. Інструментом на цьому етапі стало створення етнопедагогічного потребово-цільового конструкту, що включало ознайомлення студентів із базовими положеннями української народної педагогіки, її цінностями, методами і засобами; стимулювання потребового збудження щодо набуття етнопедагогічних, етномузичних, етнологічних знань і

відповідних умінь; надання потребовому спонуканню тонічного характеру шляхом підтримання інтересу до означеної групи знань і відповідних умінь; забезпечення усвідомленого позитивного ставлення студентів до активного застосування українського музичного фольклору; формування ціннісних переконань щодо значущості етнопедагогічного досвіду для отримання найвищого ступеня кваліфікованості майбутнього вчителя музики. На цьому етапі було залучено методи пояснення, заохочення, самостійного опрацювання літературних джерел, а також група методів стимулювання і мотивації навчання (пізнавальні, рольові ігри, методи інсценізації, навчальні дискусії, роз'яснення значимості етнопедагогічних, етномузичних, етнологічних знань, пред'явлення навчальних вимог, контролю, самоконтролю) у комплексі із методами та засобами народної педагогіки (виховання мистецтвом, грою, працею; музичний фольклор, українська мова, рідна історія тощо).

Метою *другого – аксіологічно-поглиблюючого етапу* – було визначено формування етнопедагогічної компетентності майбутніх учителів музики як системи етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь щодо засвоєння цінностей і виховних ідеалів української народної педагогіки. Оскільки інструментом формування етнопедагогічної компетентності студентів є етнопедагогізація фахової підготовки, то цей етап включав поглиблене надання студентам етнопедагогічних, етномузичних, етнологічних знань і відповідних умінь, активізацію мисленнєвих операцій, створення розгалуженої системи етнопедагогічних понять, а також фонду зразків українського народного та класичного мистецтва. Було залучено як теоретичні, так і емпіричні методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, колективне формулювання висновків, проблемне викладення навчального матеріалу, тестування, діагностичні завдання, бінарні методи, що склали основу системи контролю етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь.

Мета *третього – рефлексивно-узагальнюючого етапу* – визначалась як формування креативності етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики, що включало їх здатність до виявлення ситуативної і надситуативної проблемності при підпорядкуванні першої останній, до підбору найбільш дієвих етнопедагогічних методів та засобів вирішення проблемних ситуацій і творчого їх поєднання із загальнопедагогічними, а також усвідомлений розвиток творчих умінь і навичок. На цьому етапі формувального експерименту методичне забезпечення було спрямовано на узагальнення отриманих теоретичних знань з української народної педагогіки, етномузичної педагогіки, українознавства; формування умінь і навичок для ефективного їх застосування під час проходження педагогічної практики; формування рефлексивних мисленнєвих дій щодо осмислення набутих у процесі фахової підготовки знань, умінь і навичок. Основу методичного забезпечення складали інтерактивні форми і методи (“дискусійна гойдалка”, дебати, “суспільні слухання”, методи моделювання проблемних ситуацій, інтерактивна лекція, залучення суспільного ресурсу тощо), методи самостійного навчання (педагогічних спостережень і самоспостережень, метод самостійного вивчення і узагальнення педагогічного досвіду), мисленнєвого вправлення, творчі завдання, інсценізації зразків

українського музичного фольклору, тренінги креативності мислення, музичної імпровізації. Означені форми і методи використовувались з урахуванням міжпредметної інтеграції навчальних дисциплін як однієї з умов формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики.

З метою визначення ефективності запровадженої методики формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики, виявлення якісних і кількісних змін у досліджуваних процесах, використовувалось спеціально розроблене методичне забезпечення контрольного експерименту, згідно якого проводились контрольні зрізи на основі методів, застосованих у ході констатувального експерименту, а також був здійснений порівняльний аналіз констатувального і формувального експериментів відповідно до визначених критеріїв і показників сформованості етнопедагогічного мислення в контрольній і експериментальній групах. Результати порівняльного аналізу подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики за результатами формувального експерименту

Критерії	Високий рівень				Середній рівень				Низький рівень			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	а	%	а	%	а	%	а	%	а	%	а	%
Мотиваційно-спрямувальний	8	11,4	18	26,5	18	25,7	33	48,5	44	62,8	17	25,0
Операційно-компетентнісний	4	5,7	24	35,3	25	35,7	28	41,2	41	58,6	16	23,5
Креативно-конструктивний	11	15,7	19	27,9	18	25,7	40	58,8	41	58,6	17	25,0
Загальний показник сформованості ЕПМ	9	12,9	19	27,9	17	24,3	32	47,1	44	62,8	17	25,0

Одержані результати порівняльного аналізу, отримані за допомогою методів математичної статистики, підтвердження статистичної гіпотези доводять ефективність розробленої методики формування ЕПМ майбутнього вчителя музики, можливість її застосування у різних навчальних групах, а також її екстраполяції. Методика органічно входить у процес фахової підготовки студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів, не перевантажуючи навчально-виховний процес збільшенням годин. Методика забезпечує підсилення мотивації щодо отримання фаху саме вчителя музики з урахуванням найвищого ступеню якості; усвідомлення національної самоідентифікації та завдань щодо виховання у підростаючого покоління компонентів духовності, притаманних українському народові; підвищення якості етнопедагогічної й етнологічної підготовки студентів до набуття

етнопедагогічно-ціннісної компетентності; активізацію мисленнєвих операцій, розвиток креативності інтелектуальних процесів відповідно національних особливостей мислення: вирішення проблемності згідно паритету виховних ідеалів української народної педагогіки; розвиток творчих музичних умінь згідно музичного мислення народу, відображеного у музичному фольклорі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичну розробку проблеми етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики, методологічно обґрунтовано і сформульовано визначення цього поняття, з'ясовано його сутність, специфіку і властивості, розроблено, апробовано та експериментально перевірено поетапну методику ефективного формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики. Відповідно до поставлених і вирішених завдань зроблено висновки.

1. Аналіз сучасних умов функціонування вітчизняної системи освіти взагалі і вищої музично-педагогічної освіти зокрема, відображених у нормативно-правових документах, філософських, психолого-педагогічних і музикознавчих наукових працях, дозволив засвідчити актуальність проблеми формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики як новаційного інструменту розробки етнопедагогічного аспекту мисленнєвої діяльності особистості.

2. Вивчення стану розробленості проблеми формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики на основі аналізу наукової літератури з питань формування та розвитку мислення дозволило констатувати, що означена проблема є практично нерозробленою в Україні. *Теоретико-методологічною базою* дослідження згідно національного, транснаціонального і народознавчого напрямів є сукупність концептуальних положень філософії, педагогіки, психології, музикознавства щодо проблематики мислення особистості загалом та мислення вчителя зокрема, а також етнософії, етнопедагогіки та етнопсихології; засадничих положень української етнології та народознавства, а також сучасних концепцій розвитку та реформування освітніх систем.

3. Дослідження семантики терміну, а також застосування особистісно-орієнтованого і діяльнісного підходів дозволили визначити *сутність* етнопедагогічного мислення як набуття нового знання щодо удосконалення навчально-виховного процесу на основі застосування етнопедагогічного досвіду з метою перетворення об'єкту праці згідно виховного ідеалу народної педагогіки; як безперервний процес постановки і вирішення педагогічних, етнопедагогічних, музичних задач на ситуаційному та надситуаційному рівнях проблемності з метою збереження національної ідентичності, а також творчого розвитку та корекції соціо-психічних рис нації. *Специфіка* означеного феномену полягає у поєднанні рис загальнодумнєвої, педагогічної, етнопедагогічної та музичної мисленнєвої діяльності на основі творчо-діяльнісного підґрунтя, а також у активному застосуванні різноманітних жанрів музичного фольклору в якості засобів музичного виховання з урахуванням

вікових особливостей учнів згідно відповідних розділів змісту етномузичної педагогіки.

4. Феномен етнопедагогічного мислення вчителя музики визначено як здатність у фаховій діяльності застосовувати теоретичні положення етнопедагогіки загалом і музичної етнопедагогіки зокрема, а також наукових методик, створених на основі народного музичного виховання; вирішувати проблемні ситуації навчально-виховного процесу за допомогою комплексу етнопедагогічних і педагогічних засобів та методів; враховувати провідні ідеї етософії, етнопсихології в практичних умовах педагогічної, етнопедагогічної та музичної діяльності.

5. Системно-структурний аналіз дозволив визначити етнопедагогічне мислення майбутнього вчителя музики, з одного боку, в якості однієї з характеристик цілісної системи етнопедагогічної культури поряд із етнопедагогічною свідомістю і етнопедагогічною діяльністю; з іншого боку, в якості цілісної динамічної системи, що базується на інтегративній єдності структурних компонентів: мотиваційного (етнопедагогічна спрямованість мислення), когнітивно-ціннісного (етнопедагогічна компетентність), фахово-творчого (креативність), які актуалізуються на основі функцій цілеутворення, розуміння, постановки і вирішення етнопедагогічних задач, рефлексії. Змістова структура ЕПМ майбутнього вчителя музики була покладена в основу визначення критеріїв сформованості: мотиваційно-спрямувального; операційно-компетентнісного; креативно-конструктивного. Узагальнення результатів констатувального експерименту дозволило визначити рівні сформованості етнопедагогічного мислення студентів: низький рівень (розрізненість потребового і цільового блоків у структурі мотиваційного компоненту, фрагментарна етнопедагогічна підготовка, відсутність умінь щодо вирішення етнопедагогічних задач, імпровізації згідно основних жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва; середній рівень (усвідомленість мотивації оволодіння етнопедагогічними знаннями, достатня етнопедагогічна підготовка, часткова наявність умінь щодо вирішення проблемності, імпровізації згідно основних жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва); високий рівень сформованості ЕПМ (наявність етнопедагогічної спрямованості мислення; ґрунтовна етнопедагогічна підготовка на базі відпрацьованості механізму мисленнєвих операцій; вільне володіння уміннями щодо вирішення проблемності, імпровізації згідно основних жанрів українського фольклору та творчої інтерпретації зразків українського музичного і класичного мистецтва).

6. Обґрунтовано і визначено *методичні засади* формування ЕПМ студентів у якості наступних теоретичних положень: комплексне застосування різних форм, методів, прийомів і засобів педагогічного і етнопедагогічного впливу є інструментарієм ефективного розвитку етнопедагогічного мислення студентів у процесі музично-педагогічної діяльності; запровадження системи контролю етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь майбутніх учителів музики в якості сукупності відповідних методів забезпечує всебічність

і вірогідність перевірки рівня засвоєних знань і умінь на різних етапах навчально-виховного процесу; організація занять із залученням сучасних технологій сприяє мобільності мисленнєвої діяльності студентів під час засвоєння етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і відповідних умінь.

7. Педагогічними умовами формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики визначено: сформованість етнопедагогічного потребово-цільового конструкту студентів, етнопедагогізацію навчально-виховного процесу, міжпредметну інтеграцію навчальних дисциплін.

8. Розроблено, впроваджено та експериментально перевірено поетапну методику формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики відповідно до його структури. Проведення формувального експерименту згідно орієнтаційно-базового, аксіологічно-поглиблюючого та рефлексивно-узагальнюючого етапів дозволило здійснити експериментальну перевірку методичних засад на основі застосування спеціальних форм і методів експериментальної роботи. Порівняльний аналіз отриманих результатів у студентів контрольних та експериментальних груп засвідчив позитивну динаміку формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики. Повне підтвердження статистичної гіпотези доводить високу ефективність методичного забезпечення.

Проведене дослідження започатковує розробку проблеми формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики і передбачає подальшу розробку за такими напрямками: запровадження етнопедагогічного аспекту в науково-методичне забезпечення музично-педагогічної підготовки студентів; дослідження і розробку проблематики етнопедагогічної свідомості та етнопедагогічної діяльності як важливих характеристик цілісної системи етнопедагогічної культури майбутніх учителів музики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хоружа О.В. Роль етнопедагогічного мислення в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки / Зб. наукових статей. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. - Випуск LXVIII (68). – С. 160-168.
2. Хоружа О.В. Становлення виховних ідеалів народної педагогіки у контексті історичного розвитку українського етносу / О.В.Хоружа // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи /Зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 10. – С. 183-191.
3. Хоружа О.В. Сутність етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики в контексті мистецької освіти / О.В.Хоружа // Педагогіка і психологія професійної освіти: Науково-методичний журнал №5. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка, 2008. – С. 147-156.
4. Хоружа О.В. Етнопедагогічне мислення як інструмент удосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Вісник

- Черкаського університету. Серія Педагогічні науки: Зб. наук. статей. – Черкаси: Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького, 2009. – С. 78-81.
5. Хоружа О.В. Компонентна структура етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць / Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” 22-24 квітня 2009 р. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Випуск 7 (12). – С. 116-122.
 6. Хоружа О.В. Діагностування рівнів сформованості етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки / О.В.Хоружа // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Херсон: ХДУ, 2009. – Випуск LIV. – С. 384-389.
 7. Хоружа О.В. Етнопедагогічне мислення майбутнього вчителя музики: етапи формування / О.В.Хоружа // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – Випуск 9 (14). – С. 50-54.
 8. Хоружа О.В. Українська музична етнічна педагогіка та її роль у становленні і формуванні музичної освіти України / О.В.Хоружа // Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання: Збірник матеріалів Другого всеукраїнського науково-практичного семінару студентів, аспірантів, молодих вчених (10-11 квітня 2008 р.) – Дрогобич: Посвіт, 2008. – С. 6-15.
 9. Хоружа О.В. Етнокультурна освіта в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Наука і молодь: Збірник праць щорічної науково-практичної конференції студентів та молодих учених (18 квітня 2008 року) – К.: Міжгалузевий інститут управління, 2008. – Випуск 3. – С. 14-16.
 10. Хоружа О.В. Засоби народної педагогіки в контексті формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: Збірник матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (14-16 травня 2008 р.) – К.: Видавництво Європейського університету, 2008. – Т.2. – С. 76-78.
 11. Хоружа О.В. Етнопедагогічне мислення: зміст, завдання, значення / О.В.Хоружа // Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти: Збірник матеріалів науково-практичного семінару. – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – С. 110-112.
 12. Хоружа О.В. Роль навчальної дисципліни “Народознавство і фольклор України у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // VI культурологічні читання пам’яті Володимира Подкопаєва. Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів: Зб. матеріалів

- Всеукраїнської науково-практичної конференції 3-5 червня 2008 р. – К.: ДАККІМ, 2008. – С. 154-155.
13. Хоружа О.В. Змістова структура етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 квітня). – Черкаси: Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького, 2009. – С. 74-75.
 14. Хоружа О.В. Етнопедагогічне мислення майбутнього вчителя музики: ситуативний і надситуативний рівні проблемності / О.В.Хоружа // VII культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва. Культурна трансформація сучасного українського суспільства: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 4-5 червня 2009 р. – К.: ДАККІМ, 2009. – С. 392-396.
 15. Хоружа О.В. Методичні умови формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник матеріалів VI мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П.Рудницької. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – С. 258-260.
 16. Хоружа О.В. Типова навчальна програма з дисципліни “Народознавство та фольклор України” / О.В.Хоружа. – К.: Логос, 2008. – 29 с.

АНОТАЦІЇ

Хоружа О.В. Методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2010.

У дисертації досліджується проблема формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики. Розкрито методичні засади, науково обґрунтовано і експериментально перевірено поетапну методику формування етнопедагогічного мислення студентів.

Феномен етнопедагогічного мислення визначено як здатність вчителя музики у фаховій діяльності застосовувати теоретичні положення етнопедагогіки загалом і музичної етнопедагогіки зокрема, а також наукових методик, створених на основі народного музичного виховання; вирішувати проблемні ситуації навчально-виховного процесу за допомогою комплексу етнопедагогічних і педагогічних засобів та методів; враховувати провідні ідеї етносології, етнопсихології в практичних умовах педагогічної, етнопедагогічної та музичної діяльності. Етнопедагогічне мислення розглядається в якості цілісної системи структурних компонентів, що базуються на функціях цілеутворення, формування етнопедагогічних понять, постановки і вирішення етнопедагогічних задач. Встановлено критерії, показники та рівні сформованості етнопедагогічного мислення.

Впроваджено у практику методичне забезпечення формування

етнопедагогічного мислення студентів, що базується на комплексному застосуванні педагогічних засобів і методів, а також засобів і методів народної педагогіки; на системі контролю етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь майбутніх учителів музики; на залученні під час організації занять інтерактивних форм і методів, що сприяють мобільності мисленнєвої діяльності студентів. Доведено ефективність поетапної методики за умов створення етнопедагогічного потребово-цільового конструкту, етнопедагогізації фахової підготовки студентів, міжпредметної інтеграції як фактору комплексного підходу до формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики.

Ключові слова: етнопедагогічне мислення, етнопедагогічний потребово-цільовий конструкт, етнопедагогічна компетентність, поетапна методика.

Хоружая Е.В. Методические основы формирования этнопедагогического мышления будущего учителя музыки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2010.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования этнопедагогического мышления будущих учителей музыки. Определены методические основы, разработано, экспериментально проверено и внедрено методическое обеспечение формирования этнопедагогического мышления будущих учителей музыки. Этнопедагогическое мышление (ЭПМ) определено как способность учителя музыки в профессиональной деятельности использовать теоретические положения этнопедагогики в целом и музыкальной этнопедагогики в частности, а также научных методик, созданных на основе народного музыкального воспитания; находить решения проблемных ситуаций при помощи методов и средств украинской народной педагогики в комплексе с общепедагогическими; учитывать ведущие идеи этнософии и этнопсихологии в практических условиях этнопедагогической, педагогической и музыкальной деятельности. Суть этнопедагогического мышления определена как появление нового знания относительно учебно-воспитательного процесса на основе использования этнопедагогического опыта с целью преобразования объекта труда согласно воспитательного идеала педагогики украинского народа. Установлено, что феномен этнопедагогического мышления обладает свойствами как практического, так и теоретического мышления: оно включено в профессиональную деятельность учителя музыки как ее регулятор, протекает в реальных условиях учебно-воспитательного процесса, владеет возможностями обобщения от ситуативного до надситуативного уровня решения проблемности.

Этнопедагогическое мышление будущего учителя музыки рассмотрено в качестве динамичной целостной системы структурных и функциональных компонентов: мотивационного (этнопедагогическая направленность мышления), когнитивно-ценностного (этнопедагогическая компетентность),

профессионально-творческого (креативность), а также функций целеобразования, понимания, решения этнопедагогических задач и проблем, этнопедагогической рефлексии.

Разработаны критерии формирования этнопедагогического мышления будущего учителя музыки: мотивационно-направляющий, операционно-компетентностный, креативно-конструктивный, а также их показатели.

В работе раскрыты методические основы формирования этнопедагогического мышления будущих учителей музыки: комплексное использование различных форм, методов, приемов и средств как этнопедагогического, так и общепедагогического воздействия в качестве инструментария для развития этнопедагогического мышления студентов в процессе музыкально-педагогической деятельности; система контроля этнопедагогических, этнологических, этномузыкальных знаний и умений будущих учителей музыки в качестве совокупности методов, которые дают возможность проверять уровень усвоения вышеназванных знаний и умений на разных этапах учебно-воспитательного процесса; организация занятий с привлечением современных технологий, которые содействуют мобильности мыслительной деятельности студентов во время усвоения этнопедагогических, этнологических, этномузыкальных знаний и соответствующих умений. Методические основы были обоснованы путем выявления и конкретизации педагогических условий формирования этнопедагогического мышления будущего учителя музыки, к которым относятся: создание этнопедагогического потребностно-целевого конструкта как инструмента обеспечения вектора этнопедагогической направленности мышления на основе синтеза потребностного и целевого блоков в структуре мотивационного компонента; этнопедагогизация профессиональной подготовки студентов; межпредметная интеграция учебных дисциплин.

Разработана, экспериментально проверена и внедрена поэтапная методика формирования этнопедагогического мышления будущего учителя музыки в соответствии с его структурой. Использование специальных форм, методов и средств экспериментальной работы на ориентационно-базовом, аксиологично-углубленном и рефлексивно-обобщающем этапах позволило осуществить экспериментальную проверку методических основ формирования этнопедагогического мышления будущего учителя музыки. Сравнительный анализ полученных результатов в контрольных и экспериментальных группах показал позитивную динамику формирования этнопедагогического мышления будущих учителей музыки. Проведенное исследование с использованием методов математической статистики полностью подтвердило статистическую гипотезу, которая доказывает высокую эффективность разработанного методического обеспечения.

Ключевые слова: этнопедагогическое мышление, этнопедагогический потребностно-целевой конструкт, этнопедагогическая компетентность, поэтапная методика.

Khoruzha Olena. Methodical basis of the forming ethnopedagogical thought of the future teachers of music. – Manuscript.

Dissertation for awarding of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.02 – Theory and Methods of music education. – The National Pedagogical University, named after M. Dragomanov, Kyiv, 2010.

The thesis covers the research of the problem of forming of the ethnopedagogical thought of the future music teachers. Methodical foundations are defined, phased methodical system of forming of the ethnopedagogical students thought is scientifically proved and experimentally verified.

The phenomenon of the ethnopedagogical thought is defined as an ability of the music teachers to use theory of the ethnopedagogics on the whole and musical ethnopedagogics in particular in their professional activity, as well as scientific methods, based on folk music education, solve problem situation of the educational process using the complex of ethnopedagogical and pedagogical means and methods; consider leading ideas of the ethnosophy, ethnopsychology in practical condition conditions of the pedagogical, ethnopedagogical and musical activities. Ethnopedagogical thought is regarded as an integral system of structural components based on functions of objective generation, ethnopedagogical conceptions forming and objective arrangement and solving. Criteria, indicators and levels of forming of ethnopedagogical thought are defined.

Methodology of the ethnopedagogical students thought forming based on the integral use of pedagogical and ethnopedagogical methods and means, on controlling system of the ethnopedagogical, ethnological, ethnomusical knowledges and skills of future music teachers, as well as on attracting of interactive forms and methods during the lessons organization, which are promoting the students thinking process is implemented in practical work. The efficiency of phased methodical system concerning the conditions of available ethnopedagogical requirement-objective construct, ethnopedagogical professional preparation of students, the interdisciplinary integration as a factor of the complex approach to the formation of the ethnopedagogical thought of the future music teachers.

Keywords: ethnopedagogical thought, ethnopedagogical requirement-objective construct, ethnopedagogical competence, phased methodic system.